

Tema broja: Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju

BILTEN

FHP br. 6

Izdavač: Fond za humanitarno pravo, Beograd, mart 1998. god.

Od početka rada Međunarodnog tribunala za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji Tužilaštvo je podiglo optužnice protiv 80 osoba. U međuvremenu, Tribunal je doneo dve presude (Erdemović i Tadić); Tužilaštvo je povuklo tri optužnice zbog nepostojanja osnova za daljnje vođenje postupka (Katava, Šantić i Skopljak); dva postupka su obustavljena zbog smrti optuženog (Čukić i Alilović), a jedan zbog greške u utvrđivanju identiteta uhapšenog (Lajić); jedan optuženi je poginuo pri hapšenju (Drijača).

Optužnica	Optuženi	Hapšenje/Predaja	Početak suđenja	Izricanje presude
KARADŽIĆ I MLADIĆ (dve zajedničke)	Radovan Karadžić			

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

optušnice)					
MRKŠI I DRUGI (OVARA)	Ratko Mladi Mile Mrkši Veselin Šljivanin Miroslav Radi Slavko Dokmanović eljko Meaki	27.06.1997. (H)	19.01.1998.		
MEAKI I DRUGI (OMARSKA)	Mladen Radi Miroslav Kvočka Dragoljub Preca Milojica Kos Momilo Gruban Zdravko Govedarica Gruban Predrag Kostić Nedeljko Paspalj Milan Pavli Milutin Popović Dražen Predojević eljko Savić Mirko Babić Nikica Janjić Dušan Knežević Dragomir Šaponja Zoran Igić	09.04.1998. (H) 09.04.1998. (H)			
ERDEMOVI	Dražen Erdemović	02.03.1996. (SR Jugoslavija) (H)	19.11.1996.		29.11.1996. (10 godina); nova presuda 05.03.

JELISI I EŠI (BRKO)	Goran Jelisi	22.01.1998. (H)		1998. (5 godina)
MARTI	Ranko eši Milan Marti			
GAGOV I DRUGI (FOA)	Dragan Gagovi Dragoljub Kunarac Gojko Jankovi Janko Janji Radomir Kova Zoran Vukovi Dragan Zelenovi Radovan Stankovi Duško Sikirica	04.03.1998. (P)		
SIKIRICA I DRUGI (KERATERM)	Goran Laji (postupak obustavljen 17.06. 1996. zbog greške u utvrivanju identiteta uhapšenog) Damir Došen Dragan Fuštar Dragan Kulundija Nenad Banovi Predrag Banovi Nikica Janji Dušan Knevi Dragan Kondi	18.03.1996. (H) (Nema ka)		

	Dragomir Šaponja				
	Nedjeljko Timarac				
	Zoran ☐ igi ☐				
MILJKOVI ☐ I DRUGI (BOSANSKI ŠAMAC)	Slobodan Miljkovi ☐				
	Miroslav Tadi ☐	14.02.1997. (P)			
	Milan Simi ☐	14.02.1998. (P)			
	Simo Zari ☐	24.02.1998. (P)			
	Blagoje Simi ☐				
	Stevan Todorovi ☐				
TADI ☐ I DRUGI (OMARSKA)	Dušan Tadi ☐	13.02.1994. (H) (Nema ☐ ka)	07.05.1996.	14.07.1997. (20 godina)	
	Goran Borovnica				
KOVA ☐ EVI ☐	Milan Kova ☐ evi ☐	10.07.1997. (H)	zakazano za 11.05.1998.		
DRLJA ☐ A I KOVA ☐ EVI ☐	Simo Drija ☐ a	10.07.1998. (H) (ubijen pri hapšenju)			
☐ UKI ☐	☐ or ☐ e ☐ uki ☐ (postupak obustavljen 29.05.1996. usled smrti optu ☐ enog)	30.01.1996. (H)			
NIKOLI ☐	Dragan Nikoli ☐				
KORDI ☐ I DRUGI (LAŠVANSKA DOLINA)	Dario Kordi ☐	06.10.1997. (P)			
	Mario ☐ erkez	06.10.1997. (P)			
	Zlatko Aleksovski	08.06.1996. (H)	06.01.1998.		
	Pero Skopljak (optu ☐ nica povu ☐ ena 19.12.1997.)	06.10.1997. (P)			
	Ivan Šanti ☐ (optu ☐ nica povu ☐ ena 19.12.1997.)	06.10.1997. (P)			

	Stipe Aliiovi ☐ (postupak obustavljen 19.12.1997. zbog saznanja za smrt optu ☐ enog)			
KUPREŠKI ☐ I DRUGI (LAŠVANSKA DOLINA)	Vlatko Kupreški ☐	18.12.1997. (H)		
	Mirjan Kupreški ☐	06.10.1997. (P)		
	Vladimir Santi ☐	06.10.1997. (P)		
	Zoran Kupreški ☐	06.10.1997. (P)		
	Dragan Papi ☐	06.10.1997. (P)		
	Anto Furund ☐ ija	18.12.1997. (H)		
	Drago Josipovi ☐	06.10.1997. (P)		
	Marinko Katava (optu ☐ nica povu ☐ ena 19.12.1997.)	06.10.1997. (P)		
BLAŠKI ☐ (LAŠVANSKA DOLINA)	Tihomir Blaški ☐	01.04.1996. (P)	24.06.1997.	
RAJI ☐	Ivica Raji ☐			
MARINI ☐	Zoran Marini ☐			
DELALI ☐ I DRUGI (☐ ELEBI ☐ I)	Zejnib Delali ☐	18.03.1996. (H) (Nema ☐ ka)	10.03.1997.	
	Hasim Deli ☐	02.05.1996. (H)	10.03.1997.	
	Esad Land ☐ o	02.05.1996. (H)	10.03.1997.	
	Zdravko Muci ☐	18.03.1996. (H) (Austrija)	10.03.1997.	

ZLATKO ALEKSOVSKI (Kordić i ostali - Lašvanska dolina)

Optužnica i hapšenje

10. novembar 1995. godine

Zlatko Aleksovski jedan je od petorice optuženih u optužnici “Kordić i drugi”, koju je podigao Tribunal. Optužnica je proistekla iz istrage o “političkom, rasnom i verskom proganjanju bosanskog muslimanskog stanovništva” u dolini Lašve (srednja Bosna) od maja 1992. do maja 1993. godine. Optužbe protiv generala Blaškića, jednog od optuženih u toj optužnici, izmjenjene su i sada čine zasebnu optužnicu.

Prema pomenutoj optužnici, Zlatko Aleksovski, rođen 8. januara 1960. godine u Pakracu (Hrvatska), postao je januara 1993. godine komandant objekta za pritvor u Kaoniku, blizu Busovače, a zatim, maja 1993. godine, rukovodilac okružnog zatvora HVO “*Heliodrom*” u Mostaru. U optužnici se navodi da su “*mnogi pritvorenici pod njegovom kontrolom podvrgavani nečovječnom postupanju – koje je, između ostalog, uključivalo prekomerno i svirepo saslušavanje, nanošenje telesnih i duševnih povreda, prinudni rad (kopanje rovova) pod okolnostima opasnim po život, korišćenje za žive štitove – a neki ubijani ili na drugi način likvidirani*”. Te optužbe se u optužnici koja se odnosi na dolinu Lašve kvalifikuju kao teška kršenja međunarodnih konvencija i kao povreda ratnih zakona i običaja.

8. jun 1996. godine

Hrvatska policija je uhapsila Aleksovskog u Splitu.

28. april 1997. godine

Optuženi je predat Tribunalu.

29. april 1997. godine

Pri prvom izlasku pred Sudsko veće, Aleksovski se izjasnio da nije kriv ni po jednoj tački optužnice.

Izdvajanje postupka u odnosu na saoptužene

25. septembar 1997. godine

Sudsko veće odobrilo je zahtev odbrane da se optuženom Aleksovskom sudi izdvojeno, a ne zajedno sa saoptuženima. Odbrana je uspešno iskoristila dugi pritvor Aleksovskog, od hvatanja do suđenja, za obrazlaganje potrebe da mu se izdvojeno sudi. U toku je

suđenje generalu Tihomiru Blaškiću, jednom od ostalih optuženih, dok su zbog nedostatka dokaza druga dvojica (Ivica Šantić i Pero Skopljak) oslobođeni uoči Bošnjačima 1997. godine na tužilačev zahtev. Dario Kordić i Mario Perkez, poslednja dvojica optuženika, koji su se Tribunalu predali u oktobru, još čekaju na suđenje.

Karakter sukoba u srednjoh Bosni; komandna odgovornost

6. januar 1998. godine

Suđenje Zlatku Aleksovskom počelo je u Sudskom veću I-bis. Na početku suđenja zastupnici odbrane podneli su zahtev za njegovo privremeno puštanje na slobodu. Razmotrivši taj zahtev, sudije Almiro Rodrigues, Lal Chand Vohrah i Rafael Nieto Navia odbile su ga nakon što su ustanovile da “trajanje preventivnog pritvora optuženog (577 dana od hapšenja) uopšte nije prekomerno s obzirom na zločine koji mu se pripisuju; da nema dokaza da mu je fizičko stanje (navodno je izgubio 17 kilograma) toliko ozbiljno da bi opravdalo privremeno puštanje na slobodu; da, štaviše, posledice njegovog pritvora po životne uslove njegove porodice nisu neuobičajene te da se ponašanje optuženog u zatvoru (dobrovoljan rad) ne mora ozbiljno uzeti u obzir radi njegovog privremenog puštanja na slobodu”.

Tužilac Grant Niemann je u svojoj uvodnoj reči izjavio da su civili i(li) ratni zarobljenici pritvoreni u logoru Kaonik izlagani postupanju koje je predstavljalo nasilje nad njihovim ljudskim dostojanstvom. To postupanje je, prema Niemannu, “bilo neobavezno i obuhvatalo je držanje u skućenim ili prenatrpanim objektima, uz neodgovarajuće snabdevanje hranom ili vodom i neodgovarajuću ili nepostojeću lekarsku negu, podvrgavanje fizičkom ili psihološkom zlostavljanju i zastrašivanju, višekratno prisiljavanje na kopanje rovova za HVO u blizini borbenih linija, čime su se pritvorenci izlagali pogibiji, ranjavanju te duševnim i telesnim povredama, korišćenje u svojstvu živih štitova za odbranu vojnih postrojenja ili boraca HVO”. Civilni zatvorenici nikad nisu optuženi ni za kakav zločin, pa izgleda – kako je istakao tužilac – “da je jedini razlog za njihov pritvor bio njihova etnička pripadnost” i da se njihov dalji pritvor “opravдавao time što će oni poslužititi kao zgodna žmoneta za potkusurivanje’ u pregovorima”.

Glavninu svog dvoipolasnog uvodnog izlaganja Niemann je posvetio doktrini o “komandnoj odgovornosti” te utvrđivanju međunarodnog karaktera borbi na srednjobosanskom ratištu. Komandna odgovornost, prvobitno vojni pojam, takođe – smatra tužilac – važi za civile na rukovodećim mestima. Stoga Aleksovski snosi krivičnu odgovornost “bez obzira da li je bio vojni komandant logora ili civilni upravnik zatvora”.

Da bi se zločini navedeni u optužnici kvalifikovali kao “teška kršenja” ženevskih konvencija, tužilac mora dokazati da su se odigrali u kontekstu međunarodnog sukoba, kao i da su njihove žrtve bile lica zaštićena po tim konvencijama. Pozivajući se na brojne dokumente UN kako bi utvrdio da su se uz HVO borile snage iz Republike Hrvatske, Niemann je tvrdio da se Hrvatska *de jure* nalazila u ratu s Bosnom. Sem toga, dodao je Niemann, “hrvatski entitet u Bosni bio je pod tolikom kontrolom Hrvatske da se mora smatrati produženom rukom ili zastupnikom hrvatske vlade”. Optuženi Aleksovski “bio je povezan s hrvatskom stranom u (međunarodnom) sukobu”, dok su civilna lica pritvorena u Kaoniku bila zaštićena kao civili koji su po svojoj bošnjačkoj

(muslimanskoj) nacionalnosti “bili povezani s bosansko-hercegovačkom stranom u sukobu, a nalazili se u rukama druge strane”.

U prvoj nedelji suđenja pred Sud je izišlo šest svedoka: pet bivših pritvorenika u Kaoniku i jedan član Posmatračke misije Evropske zajednice (PMEZ). Ovaj poslednji, bivši britanski oficir Charles McLeod, izneo je da je 10. maja 1993. godine vodio u Kaoniku jednočasovan razgovor s Aleksovskim. Na tu intervju traženje, pročitao je neke zabeleške koje je napisao tokom tog razgovora. Aleksovski se na početku hvali kako njegovi pritvorenici “imaju sreću” što im je on upravnik zatvora, pošto je on pravi “profesionalac”. U nastavku je tvrdio da zna kako se vodi zatvor i kako se postupa s pritvorenicima, te da su mu poznate Ženevske konvencije, koje se “manje-više poštuju”. Što se tiče korišćenja zatvorenika za kopanje rovova, rekao je da “zna da to nije u skladu sa Ženevskim konvencijama”, ali je objasnio da “neko mora kopati rovove, inače bi Muslimani zauzeli Busovaču”, dodajući da na neki način “upravo Muslimani brane Busovaču”. Busovača je varošica pod hrvatskom kontrolom, a nalazi se u neposrednoj blizini zatvora Kaonik.

6. mart 1998. godine

Zlatku Aleksovskom je pozlilo, onesvestio se i tako primorao sudije da prekinu pretres u trenutku kada je zaštićeni svedok “J”, bivši pritvorenik u logoru, zatražio dopuštenje Suda da na kraju svedoženja postavi optuženom jedno pitanje. Dok se predsedavajući sudija Almiro Simoes Rodrigues dvoumio da li da to odbri, svedok “J” je svoje pitanje ipak postavio. Zamolio je Aleksovskog da mu kaže gde su kosti njegovog sina kako bi mogao da ih propisno sahrani. Aleksovskom su zasuzile oči i klimnuo je glavom prema sudijama kao da želi da odgovori na svedokovo pitanje. Onda se uhvatio rukama za glavu, na šta mu je prišao branilac i zatražio pauzu jer se optuženi ne oseća dobro. Posle pet minuta jedan od branilaca se vratio i izvestio sudije da je optuženi izgubio svest te da nije u stanju da prisustvuje suđenju. Pretres je potom prekinut.

Svedok “J” bio je pritvoren u Kaoniku zajedno s dvadesetjednogodišnjim sinom. Jednog dana je sin odveden na kopanje rovova i više se nije vratio. Svedok “J” je doznao od drugih pritvorenika da je njegovog sina za vreme kopanja u blizini borbene linije okrznuo metak po glavi, ali da rana nije izgledala ozbiljna. Svedokovog sina su s još jednim ranjenim pritvorenikom odveli u bolnicu, ali se o njima ništa više nije znalo.

Nekoliko od prošlonedeljnih deset svedoka opisalo je isti događaj. Po rečima jednog od njih, zaštićenog svedoka “H”, hici su došli s položaja hrvatskih vojnika za koje su pritvoreni Muslimani kopali rovove. U drugim bi prilikama ti Muslimani bivali meta pušane ili artiljerijske vatre s muslimanskih položaja, to jest s položaja Bosansko-hercegovačke vojske. Izlaganje pritvorenik takvim opasnostima u suprotnosti je sa Ženevskim konvencijama, a Aleksovski se članu Posmatračke komisije Evropske zajednice koji se pojavio kao svedok hvalio ne samo “da poznaje Ženevske konvencije nego i da ima knjigu u kojoj su one objavljene”. Prema izjavama dvojice od prošlonedeljnih svedoka, povremeno se Aleksovski zaista ponašao u skladu s tim konvencijama: jedan od uhapšenih muslimanskih vođa iz Konjica opisao je u svom svedoženju kako se Aleksovski “razbesneo” kada mu se on pokušao da su mu vojnici

zaplenuli neke lične stvari i kako je naredio da mu se te stvari vrata, rekavši da do te zaplene “nije smelo doći”.

TIHOMIR BLAŠKIĆ (Lašvanska dolina)

Druga nedelja decembra 1997. godine

Blaškić je optužen za zločine koje su snage bosanskih Hrvata (HVO) počinile pod njegovom komandom 1993. godine u dolini Lašve, srednja Bosna, a od kojih je pokolj preko 100 muslimanskih civila u selu Ahmići najteži. Optužba je ove nedelje prešla sa zločina u Ahmićima, koji su dominirali dosadašnjim dvomesečnim suđenjem, na saslušavanje svedoka sličnih zločina izvršenih aprila 1993. godine u drugim selima i zaseocima u dolini Lašve, naime u Gašicama, Nadiocima, Donjoj Večeriski, Lončarima i Ošenićima. U optužnici su ti zločini opisani kao protivzakoniti napadi na civile i civilne objekte; namerno ubijanje i izazivanje ozbiljnih povreda; uništavanje i pljačka imovine; nečovечно postupanje, uzimanje talaca i korišćenje ljudi kao živih štitova.

Prema izjavama svedoka, događaji su se odvijali po obrascu koji je bio sličan onom u Ahmićima. Nekoliko dana pre napada 16. aprila 1993. godine došlo je do uočljive koncentracije hrvatskih vojnika i naoružanja. Zatim je primećeno da hrvatski civili (žene, deca i stariji muškarci) napuštaju sela. Dan-dva kasnije otpočelo je granatiranje, muslimanske kuće su razarane i spaljivane, vojni obveznici su ubijani, a drugi stanovnici odvođeni u logore, zatvore ili sabirne centre. Muškarci za koje se smatralo da su sposobni za rad odvođeni su na borbene linije radi kopanja rovova. Drugi su zadržavani u svrhu razmene zatvorenika.

Odbrana ne spori da se sve to događalo. Njen je cilj da te događaje prikaže kao ishod borbi dveju strana, odgovor na muslimansku provokaciju i kao zakonitu vojnu operaciju. U nekim se slučajevima događaji takođe prikazuju kao posledica haotičnih akcija pojedinaca ili paravojnih formacija nad kojima niko nije imao kontrolu.

Sudija Riad je nekolicini prošlonedeljnih svedoka postavio pitanje da li je muslimanska strana bilo čime provocirala napad HVO. Svi su odgovorili da s njihove strane nije bilo provokacije ni otpora. Tvrdili su, štaviše, kako si ih njihovi susedi Hrvati upozorili da čine

svaki otpor biti uzaludan pošto, navodno, regularne jedinice Hrvatske vojske (HV) treba da uzmu u ošću u operaciji uz lokalne snage HVO. “Nije bilo nikakve provokacije... Jedino smo ošleli da ošivimo zajednog tu gde smo... Nisu nam smetali hrvatske zastave na kućama ni hrvatski jezik u školama”, kazao je sudiji Riadu svedok Hrustić. “Imali smo odlične susedske odnose sve do tog dana”, izjavio je svedok “R” iz sela Donja Veeriska odgovarajući na isto pitanje. “Nismo verovali da bi se tako nešto moglo desiti, jer sve se već nalazilo pod kontrolom HVO”, rekao je Ibrahim Nuhagić iz sela Ošenići.

Po svedoženju majora Roya Huntera, pri britanskom bataljonu UNPROFOR-a, stacioniranom u Vitezu, HV i HVO dejstvovali su u toj operaciji kao jedinstvena grupa sa zajedničkim ciljem. Imali su jedinstvenu komandu i tesno sarajivali na političkom i vojnom planu. Na sudijino neposredno pitanje da li bi Tihomir Blaškić bio oficir kome su viši politički rukovodioci poverili komandnu odgovornost, Hunter je odgovorio potvrdno.

Zanimljiv je bio i kratak verbalni duel između Huntera i zastupnika odbrane Russella Haymana. Hunter se složio s Haymanom da su četiri muslimanske kuće u selu Donja Bila imale za hrvatske snage veliki vojni značaj. Kada ga je zastupnik odbrane upitao da li bi on naredio da se te kuće zauzmu radi jačanja položaja njegovih snaga, Hunter je odgovorio: “Da, ali ne bih naredio da se ubije neki starac”.

Treća nedelja decembra 1997. godine

Na suđenju Blaškiću svedožio je Payam Akhavan, bivši član Komisije UN za ljudska prava (pod rukovodstvom poljskog premijera Tadeusza Mazowieckog), danas pravni savetnik u Tužilaštvu ICTY. Krajem aprila 1993. godine stigao je u Ahmiće, gde je razgovarao s najvišim tamošnjim vojnim i političkim rukovodiocima bosanskih Hrvata, uključujući i Blaškića te Kordića i Kerkeza (koji oekaju na suđenje). Ne pokušavajući da poreknu zločine u Ahmićima i drugim preteno muslimanskim selima u dolini Lašve, sva trojica su se svojski trudila da ubede Akhavana kako pomenute zločine nisu izvršile njihove snage, nego Srbi, pa čak i sami Muslimani. Akhavan je za Kordića rekao da je bio “mozak svega” i “najveća siva eminencija u srednjoj Bosni”, dok je Blaškić, po njegovom mišljenju, “manje politički glavar, a više vojni izvršilac”. Stekao je utisak da su njih dvojica “vrlo tesno sarajivala: Kordić bi davao opšte teorijske postavke, u emu će se sastojati ciljevi, a Blaškić bi sprovodio njegovu politiku”. Takođe, Blaškić se predstavio Akhavanu kao komandant svih snaga HVO u srednjoj Bosni.

21. januar 1998. godine

Sudsko veće I (u sastavu sudija Jorda, predsedavajući, sudija Riad i sudija Shahabuddeen) odbilo je predlog zastupnika odbrane od 30. septembra 1997. godine u kojem se stavlja prigovor na prihvatanje dokaza iz druge ruke bez prethodnog ispitivanje njihove pouzdanosti.

U potpravilu 89 (A) Pravila postupka i dokazivanja kaže se da nacionalna pravila dokazivanja ne obavezuju veća Tribunala. Prema stavu Sudskog veća I, “*ni pravila koja proizlaze iz tradicije običajnog prava u pogledu prihvatljivosti dokaza iz druge ruke, ni opšte načelo građanskopravnih sistema po kojem su, isključujući izuzetke, svi relevantni dokazi prihvatljivi, pa i dokazi iz druge ruke, jer odluku konačno donosi*

sudija na osnovu te[ine koju im pripise, ne mogu imati neposredno va[enje pred Tribunalom. Me[unarodni tribunal je, u stvari, ustanova sui generis, sa sopstvenim pravilima postupka, koja ne predstavljaju tek transpoziciju nacionalnih pravnih sistema”.

Potpravilo 89 (C) predvi[ta, u vezi s prihvatljivo[ou dokaza, da ve[e Tribunala mo[e prihvatiti svako relevantno svedo[enje za koje smatra da poseduje dokaznu vrednost. “*Ta odredba*”, stav je Sudskog ve[ta I, “*va[i bilo da je svedo[enje neposredno ili iz druge ruke*”. Stoga je Sudsko ve[e I bilo mi[ljenja “*da prihvatljivost dokaza iz druge ruke ne mo[e podlegati nikakvoj na[elnoj zabrani, budu[i da se postupci vode pred profesionalnim sudijama, koje poseduju potrebnu stru[nost da procene svedo[enja iz druge ruke nakon [to se upoznaju s njima, pa na taj na[in sudije donose odluku o tome kakva je njihova relevantnost i dokazna vrednost*”.

Sem toga, stav Sudskog ve[ta I bio je da prihvatanje dokaza iz druge ruke bez prethodnog ispitivanja njihove pouzdanosti ne ugro[ava potrebu za obezbe[ivanjem pravi[nog su[enja, a ni, posebno, pravo optu[enog na unakrsno ispitivanje, koje jem[i [lan 21 (4) (e) Statuta. Sudsko ve[e I konstatovalo je “*da se pravo na unakrsno ispitivanje svedoka na sudu mo[e iskoristiti za osporavanje va[nosti koja se pridaje svedo[enju iz druge ruke, na primer jasnim ukazivanjem na broj posrednika koji su preneli doti[no svedo[enje i nastojanjem da se utvrde identitet i druge karakteristike prvog izjavioca, kao i mogu[nosti tog izjavioca da sazna relevantne elemente, pa [ak i izno[enjem na videlo drugih [injenica ili okolnosti koje bi mogle pomo[i Sudskom ve[u u njegovoj proceni takvih dokaza*”.

26. januar 1998. godine

Pred Tribunalom je svedo[io Charles McLeod, biv[ti oficir britanske vojske i [lan Posmatra[ke misije Evropske zajednice (PMEZ). On je po[etkom maja 1993. godine, po nalogu PMEZ, boravio nekoliko dana u dolini La[ve, srednja Bosna. Zadatak mu se sastojao u tome da u razgovorima s predstavnicima svih strana utvrdi [ta se tamo doga[alo u drugoj polovini aprila pomenute godine. O istim doga[ajima McLeod je razgovarao i s komandantima Bosanske vojske. Izvla[ei zaklju[ke iz tih razgovora i iz svog li[nog vojni[kog iskustva, McLeod je u svom izve[taju zapisao slede[ie: “*Posle susreta s Hrvatima imao sam jasan utisak da su oni poku[ali da obrazuju hrvatsku dr[avu i da isteraju Muslimane. Da bi ih podstakli na iseljavanje, koristili su apsolutno ekstremne mere... Ono [to sam video u dolini La[ve izvodilo se [irom srednje Bosne...*”.

Na pitanje sudije Riada je li “*neka vojna potreba nametala*” te napade HVO, McLeod je odgovorio da on za njih “*nije mogao videti drugog razloga sem proterivanja Muslimana*”. Prema njegovom svedo[enju, kao i prema dokumentima koje je podnela optu[ba, Bla[ki[je izdavao nare[enja ne samo regularnim jedinicama HVO nego i “*jedinicama za specijalne namene*”, na primer “*Vitezovima*” i “*D[okerima*”. Vi[e svedoka, iz Ahmi[ta i drugih spaljenih i razru[enih muslimanskih sela, identifikovalo je vojnike iz tih jedinica kao neposredne po[iniocne nekih od najte[ih zlo[ina izvr[enih u toku operacije o kojoj je re[. Njena [ifra, prema nekim svedocima, glasila je “*48 sati*”.

26. februar 1998. godine

[albena ve[e je odobrilo zahtev Republike Hrvatske da se preispita nalog za predo[avanje dokumenata koji joj je u predmetu *Bla[ki[* izdalo Sudsko ve[e I. Ono je (u sastavu sudija Jorda, predsedavaju[i, sudija Riad i sudija Shahabuddeen) na dan 30.

januara 1998. godine izdalo poverljiv *ex parte* obavezujući nalog Republici Hrvatskoj u kojem se od nje zahteva da do 27. februara 1998. godine stavi Tužilaštvu na uvid navedene dokumente. Dana 13. februara 1998. godine, shodno pravilu 108 *bis* Pravila postupka i dokazivanja, Hrvatska je zatražila preispitivanje tog naloga iz sledećih razloga:

a) nalog je “*u biti nesaglasan s presudom žalbenog veća o zahtevu Republike Hrvatske za preispitivanje odluke Sudskog veća II od 18. jula 1997. godine*” [Odluka na žalbu o subpoeni od 29. oktobra 1997, prema kojoj se nalog *subpoena duces tecum* ne može izdati državi ili državnom funkcioneru u zvanom svojstvu];

b) “*nalog Sudskog veća (...) izdat je na ex parte osnovi* [to jest posle saslušavanja jedino stranke koja je podnela molbu], *bez opravdanja ili ovlašćenje u (...) Pravilima postupka i dokazivanja*”;

c) “*nalog Sudskog veća (...) pokreće pitanje obavezujućeg i precedentnog dejstva odluka žalbenog veća na Tužilaštvo i sudska veća*”.

Prema izjavi žalbenog veća, “*dva se uslova moraju ispuniti da bi država stekla pravo na pravni lek. Prvo, država mora pokazati da je neposredno pogođena međudluka Sudskog veća. Drugo, država mora pokazati da se međudluka Sudskog veća tiče pitanja od opšteg značaja u odnosu na ovlašćenja Međunarodnog tribunala*”.

Žalbeno veće je u dotičnom slučaju našlo da je zahtev za preispitivanje prihvatljiv

a) jer “*Republika Hrvatska je očividno pogođena obavezujućim nalogom koji je izdalo Sudsko veće I zbog obaveze po tom nalogu da pronađe, prikupi i predoči dokumente do određenog datuma*”;

b) jer se “*...obavezujući nalog tiče pitanja ima li država kao treća strana pravo da ospori nalog za predočavanje dokumenata koji po njenom tvrđenju nije u skladu s odlukom žalbenog veća. Naš je zaključak da je taj problem od opšteg značaja za Međunarodni tribunal zato što pokreće pitanja u vezi s okvirom i obimom prav na propisan zakonski proces, prava koja država kao treća strana uživa u takvim postupcima*”.

Žalbeno veće je, shodno tome, obustavilo izvršenje obavezujućeg naloga i uputilo stvar Sudskom veću I radi održavanja pretresa na kojem će Republika Hrvatska, tužiteljka i odbrana izneti usmena obrazloženja u pogledu obavezujućeg naloga. “*Kada ta obrazloženja dobije, Sudsko veće treba da uzme u obzir odluku žalbenog veća od 29. oktobra 1997. godine [odluka na žalbu o subpoeni]*”. Datum pretresa još nije određen.

ZEJNIL DELALI I OSTALI (elebi)

Prihvatanje pisma optučenog kao dokaznog materijala 19. januar 1998. godine

Sudsko veće II (u sastavu sudija Karibi-Whyte, predsedavajući, sudija Odio Benito i sudija Jan) prihvatilo je da u dokazni materijal uđe pismo koje je jednom svedoku optužbe navodno napisao optuženi Mucić, jedan od okrivljenih u optužnici u predmetu elebić. Sudsko veće je, međutim, odbilo predlog optužbe da se g. Mucić primora na davanje uzorka svog rukopisa. Ono je u zasebnoj odluci takođe prihvatilo da u dokazni materijal uđu dokumenti i video-trake zaplenjeni prilikom hapšenja dvojice optuženih.

Tokom suđenja na dan 8. jula 1997. godine gđa Teresa McHenry, zastupnik optužbe, sprovela je glavno ispitivanje [ispitivanje svedoka od strane koja ga je pozvala, za razliku od unakrsnog ili ponovnog ispitivanja] svedoka označenog pseudonimom "P". Svedok "P" je za vreme tog ispitivanja izjavio da mu je nepoznata gospođa uručila pismo koje mu je optuženi navodno napisao otprilike mesec dana pre svedoženja. Gđa McHenry tražila je da pomenuto pismo ("dokazni predmet 155") uđe u dokazni materijal. Mucićev branilac je na to uložio prigovor iz razloga što nije iznesen valjan dokaz u potporu navoda da je pismo napisao njegov klijent. Optužba je odgovorila tvrdnjom da je pismo napisao Mucić jer je ono nosilo potpis "Pavo", nadimak po kojem Mucića, tvrdila je optužba, odlično znaju i prepoznaju. Gđa McHenry je dalje izjavila da se u tom pismu pominju nekoliko podaca koji nisu javne prirode a jedinstveno su poznati i svedoku "P" i Muciću, uključujući i Mucićevu sadašnju adresu u pritvoru i podatke u pogledu njegove uloge u logoru elebić.

Prema mišljenju Sudskog veća, potpravilo 89 (C) "od posebnog je značaja za ovu raspravu", a po njegovoj "jednostavnoj formulaciji (...), kao suštinski elementi za prihvatljivost dokaznog materijala iziskuju se relevantnost i dokazna vrednost". I optužba i zastupnik odbrane oslanjali su se u svojim pismenim i usmenim argumentima na "Odluku o dokazima iz druge ruke", donesenu 5. avgusta 1996. godine na suđenju u predmetu *Tadić*. U toj odluci se pouzdanost smatra implicitnim zahtevom prihvatljivosti.

Što se činjeničnih pitanja tiče, Sudsko veće je bilo mišljenja da Mucićevo autorstvo dotičnog pisma tek treba dokazati. "Optužba nije pokazala da Mucić obično potpisuje svoja pisma kao "Pavo", a Mucić se nije izjašnjavao, potvrđujući time svoje pravo po odredbama člana 21, podstavovi 3 i 4 (g), i pravila 63. Delovi sadržine pisma koji se na njega odnose, na primer njegova sadašnja adresa, ne predstavljaju činjenice za koje

jedinstveno znaju samo Mucić i svedok "P", već javno poznate podatke. U pismu se pominju Mucić i njegova uloga u logoru Čelebići, i ono, smo za sebe, poseduje dovoljnu relevantnost i dokaznu vrednost da bi bilo prihvatljivo. Međutim, sporno ostaje tvrdjenje optužbe da sadrži pisma ide u pravcu dokazivanja izvesnih elemenata optužnice zato što ga je napisao Mucić."

Odbrana se usprotivila zahtevu optužbe da se Muciću naloži da i preko volje da uzorak svog rukopisa, iznese i da bi takav nalog imao za posledicu njegovo primoravanje da doprinese sopstvenom optuživanju. To bi predstavljalo povredu njegove zaštite od samooptuživanja, koju pruža član 21, podstav 4 (g) Statuta i koja čini suštinski element pravičnog suđenja. Sudsko veće je u osnovi bilo istog mišljenja kao i odbrana. Po pravilu 54, "na zahtev jedne od stranaka ili proprio motu, sudija ili sudsko veće može izdati one naloge, subpoene, naredbe i premeštajne naloge za kojima se ukaže potreba radi (...) sprovođenja suđenja". Kako, međutim, Sudsko veće ističe, "ostvarivanje ovlašćenja Sudskog veća na osnovu pravilu 54 mora biti saglasno s pravima optuženog na osnovu Statuta".

Prema izjavi Sudskog veća, "činjenica što uzorak rukopisa per se predstavlja neutralan dokaz nije predmet spora. Ako bi, zajedno s drugim dokazima, uzorak rukopisa bio materijalan dokaz za ono čime se optuženi tereti, onda bi nalog Sudskog veća primoravao ovog na predočavanje samooptužujuće dokazne građe. Optuženi nema zakonsku ni moralnu dužnost da popuni prostor koji je optužba stvorila prazninom u istražnom postupku. Samoćuvanje je prvo životno nađelo. Elementarno je nađelo dokazivanja da onaj ko nešto navede mora to i dokazati. Pošto optužba navodi ko je autor dokaznog predmeta 155, ona i snosi teret dokazivanja bez pomoći odbrane".

Prihvatanje optuženikovih dokumenata kao dokaznog materijala

9. februar 1998. godine

Sudsko veće II *quater*, u sastavu sudija Karibi-Whyte, predsedavajući, sudija Odio Benito i sudija Jan, prihvatilo je kao dokazni materijal nekoliko dokumenata koje je ponudila optužba. Ponuđene dokumente, između ostalog dva pasoša izdata na ime optuženog Mucića i jedna vojna legitimacija iz HVO-a s njegovim imenom, zaplenili su austrijski policijski agenti u Mucićevom stanu u Beču. Na prihvatanje tih dokumenata kao dokaznog materijala branilac optuženog stavio je prigovor iz razloga što je "nesumnjivo utvrđeno da je pri pretresu g. Mucićevog stana bilo više nepravilnosti te da su preduzete radnje koje su po austrijskom pravu protivzakonite".

Po gledištu Sudskog veća, "Pravila postupka i dokazivanja donela su jedno liberalno i manje tehničko pravilo u pogledu prihvatljivosti dokaza". Sudsko veće izjavilo je "kako je mišljenja da bi se deljenje pravde našlo pred opasnom preprekom kada se jedino zbog nekog sitnog prekršaja pravil postupka, pravila čija primena nije obavezna za Sudsko veće, ne bi kao dokaz mogao prihvatiti materijal koji poseduje relevantnost i dokaznu vrednost".

Komandna odgovornost optuženog

16. februar 1998. godine

Tužiteljka je nameravala da iskoristi svog svedoka dr Jamesa Gowa, s Odseka za proučavanje rata na King's Collegeu, kao vojnog veštaka kako bi pokazala da je prvooptuženi Zejnil Delalić, u svojstvu "koordinatora" muslimanskih i hrvatskih snaga

u regionu Konjica, gde se nalazio logor Srebrenica, imao komandno ovlašćenje i odgovornost. Odbrana je, s druge strane, tokom maratonskog unakrsnog ispitivanja, osporavala zaštićeni status pritvorenika u Srebrenici (državljana Bosne i Hercegovine koji su se pobunili protiv sopstvene vlade), kao i komandno ovlašćenje “koordinatora” (koji je bio samo “posrednik između jedinica i njihovih komandnih struktura).

Nemoguće je zaključiti koliko su bilo optužba ili odbrana imale uspeha u svojim namerama, prvenstveno zato što je unakrsno ispitivanje, započeto 2. decembra 1997. a završeno 16. februara 1998. godine, bilo zbrkano i razvučeno. Zbrkanost i razvučenost su dve definicione karakteristike celokupnog suđenja, koje će uskoro ući u drugu godinu, uglavnom zbog stava branilaca, koji se, kako je predsednica Tribunala Gabrielle Kirk McDonald nedavno primetila, “ponašaju kao da su na suđenju O.J. (Simpsonu) [bivši američki ragbist, čije je suđenje 1995. godine zbog navodnog ubistva predstavljalo medijsku atrakciju u SAD], a ne pred Međunarodnim tribunalom”.

Fond za humanitarno pravo

SLAVKO DOKMANOVIĆ (Mrkšić i ostali - Vukovarska bolnica)

Izmena optužnice

28. novembar 1997. godine

Sudsko veće II – u sastavu sudija Antonio Cassese (predsedavajući), sudija Richard May i sudija Florence Mumba – naložilo je da suđenje Slavku Dokmanoviću započne u ponedeljak 19. januara 1998. godine. U pritvoru Međunarodnog tribunala od 27. juna 1997. godine, Dokmanović je zajedno s Miletom Mrkšićem, Miroslavom Radićem i Veselinom Šljivančaninom optužen 3. aprila 1996. godine za neke navodne zločine u vezi s padom grada Vukovara 1991. Konstatujuć da “nijedan od saoptuženika Slavka Dokmanovića nije u pritvoru Tribunala, a izgleda ni na putu da se tamo prebaci”, i smatrajuć da je u članu 21 (4) (c) Statuta kao neprikosnovo sadržano pravo optuženog “na suđenje bez neopravdanog odlaganja”, Sudsko veće II takođe je naložilo da se “Slavku Dokmanoviću sudi odvojeno od Mileta Mrkšića, Miroslava Radića i Veselina Šljivančanina (...)”. Međutim, “Sudsko veće može preispitati svoju odluku” budu li dotični saoptuženici stavljeni u pritvor Tribunala pre početka suđenja Slavku Dokmanoviću.

Jednim drugim nalogom, od 28. novembra 1997. godine, Sudsko veće II dozvolilo je tužiocu da izmeni optužnicu podignutu 7. novembra 1995. godine protiv Mileta Mrkšića, Miroslava Radića i Veselina Šljivančanina, a izmenjenu 3. aprila 1996. godine da bi se u nju unelo ime Slavka Dokmanovića. Glavne izmene odnose se na sledeće:

1. Žrtve masovnog ubijanja na Ovčari:

- “približno 200 lica hrvatske i drugih nesrpskih nacionalnosti” (umesto “približno 260 zarobljenih muškaraca nesrpske nacionalnosti”)
- tela 198 muškaraca i dveju žena izvađena su iz masovne grobnice na Ovčari, koja je otkopana septembra i oktobra 1996. godine
- spisak imena žrtava masovnog ubijanja izmenio se tako što se iz njega izbrisati 10 imena (5 lica je ostalo u životu posle masovnog ubijanja, a 5 je umrlo na drugom mestu) i dodati 3.

2. Identifikaciju vojne jedinice kojoj su pripadali Mrkšić, Radić i Šljivančanin: dalja istraga je obelodanila da su oni u stvari bili pripadnici “Prve gardijske motorizovane brigade” (umesto “Gardijske brigade”), koja je bila jezgro Operativne grupe jug JNA. Tom jedinicom komandovao je pukovnik Mile Mrkšić.

3. Ulogu koju su imali optuženi:

U dva relevantna stava optužnice sada stoji (izmene su podvučene): “...JNA i srpske paravojne trupe, koje je pomagao i podstrekavao Slavko Dokmanović i koje su se nalazile pod komandom i nadzorom pukovnika Mileta Mrkšića, kapetana Miroslava Radića i majora Veselina Šljivančanina...”.

4. Status i boravište optuženih lica:

- Mile Mrkšić: “Iz vojne službe otišao u penziju posle poraza ARSK od hrvatskih snaga avgusta 1995. godine”

- Miroslav Radić: “Posle bitke za Vukovar napustio vojnu službu i otvorio privatno preduzeće u Srbiji”
- Veselin Šljivančanin: posle unapređenja u čin pukovnika “postavljen za komandanta jedne brigade JV u Podgorici, Crna Gora. Sada je na službi u Centru visokih vojnih škola u Beogradu”.

Svedoženje svedoka-veštaka

19. januar 1998. godine

Započeo je postupak protiv Slavka Dokmanovića, Mileta Mrkšića, Miroslava Radića i Veselina Šljivančanina, optuženih za pokolj na Ovčari. Prisutan je, međutim, bio samo jedan od četvorice optuženih – Slavko Dokmanović.

Australijski tužilac Grant Niemann nazvao je Dokmanovića u uvodnoj reči “glavnim nosiocem izvršne vlasti u opštini” u vreme zločina. Optuženica ga tereti za učešće u prebijanju bolesnika i drugih lica koji su 20. novembra 1991. godine odvedeni iz vukovarske bolnice, neko vreme držani u kasarni JNA, a zatim prebačeni na Ovčaru. Na tom poljoprivrednom dobru je iste večeri streljano ili na drugi način ubijeno bar 200 lica.

Mada optuženica ne tereti Dokmanovića za učešće u ubijanju, Niemann je mišljenja da je on bio upleten u pripreme za masovno pogubljenje i smatra ga odgovornim što nije sprečio taj zločin iako je bio u mogućnosti da to učini.

Prvi svedok optužbe bio je dr Mark Crawford Wheeler, šef Odseka humanističkih nauka na Univerzitetu u Derbyju i poznat nastavnik istorije Južnih Slovena. Prema opštim ocenama, iskaz koji je on u svojstvu svedoka veštaka dao o istoriji i uzrocima raspada bivše Jugoslavije bio je dosad najbolje i najefektnije svedoženje. Optužbi je svedoženje dr Wheelera potrebno da bi potkrepila argument o međunarodnom karakteru rata u Hrvatskoj. Međunarodni karakter tog rata mora se dokazati da bi se dela za koja se optuženom sudi mogla kvalifikovati kao teška kršenja međunarodnih konvencija.

Po rečima dr Wheelera, predsednik Slobodan Milošević bio je “prvi secesionist” u bivšoj Jugoslaviji, “onaj ko je prvi počeo njeno rasturanje... istovremeno tvrdeći da je u stvari brani!” Srbi van Srbije služili su mu samo kao “sredstvo da proširi ličnu moć”. Kada su Hrvati napadom u avgustu 1995. godine povratili entitet poznat pod nazivom Republika Srpska Krajina, Milošević “nije ni prstom mrdnuo da stane u odbranu svog naroda”. S druge strane, rekao je dr Wheeler u nastavku, Tuđman, “drugorazredni istoričar”, načinio je u slučaju, ogromnu grešku kada je iz Ustava izbrisao srpski narod i sveo ga na “običnu manjinu”. To u drugim zemljama ne bi bilo toliko važno, ali je u Jugoslaviji predstavljalo “nešto što su Srbi u Hrvatskoj doživeli kao uvredu i moguću pretnju”.

Dr Wheeler je istakao da su Srbi – zahvaljujući velikoj nadmoći JNA u ljudstvu i naoružanju – “dobili bitku za Vukovar, ali izgubili rat” novembra 1991. godine. Prvenstveno su izgubili propagandni rat, u kojem su sve dotada imali prilično uspeha (Tuđmanov rečim izazivao je u svetu veću sumnju). Posle razaranja Vukovara, međutim, Hrvati su postali “lafovi”, a Srbi “mangupi”, i ta predstava o njima održala se do kraja rata u Bosni.

Svedoženja o događajima u Iloku

22. januar 1998. godine

Da bi se zločin na Ovčari kvalifikovao kao zločin protiv čovečnosti, optužba mora dokazati da su napadi na nesrpsko stanovništvo opštine Vukovar bili rasprostranjeni i sistematski. Zbog toga je i pokrenuto pitanje “dobrovoljnog egzodusa” 12 do 15 hiljada ljudi, uglavnom Hrvata, iz Iloka, varošice kraj Vukovara pod opsadom snaga JNA. Tih 12 do 15 hiljada ljudi – hrvatskih i drugih nesrpskih stanovnika Iloka, uz izbeglice iz obližnjih hrvatskih sela – “dobrovoljno” su iseljeni iz varošice 17. oktobra 1991. godine, mesec dana pre pada Vukovara. Pre njihovog iseljenja Ilok se nalazio pod opsadom artiljerijskih, tenkovskih i pešadijskih snaga JNA, čiji su vojnici držali pod kontrolom njegovo snabdevanje električnom strujom i vodom i blokirali ulaze u varošicu i izlaze iz nje.

Trećeg dana suženja optužba je pozvala dva iloka svedoka. Oni su naznačili širi kontekst napada na civilno stanovništvo i identifikovali Dokmanovića. Obojica su lično poznavali optuženog kao predsednika vukovarske opštine, i obojica su ga identifikovali pred sudom. Poslednji put su ga videli uoči i, zatim, tokom evakuacije Iloka, 16. i 17. oktobra 1991. godine. Nosio je uniformu i bio na položaju koji je ukazivao na njegovu “starešinstvo”.

Svedoženja o događajima u Vukovaru

Prva nedelja februara 1998. godine

Ove nedelje je saslušano čak 17 svedoka. Odbrana, uverena da može dokazati alibi optuženog, ne izgleda naročito zainteresovana za unakrsno ispitivanje svedoka optužbe. Zbilja, međutim, insistira na jednom: da svedoci tačno navedu vreme odigravanja nekih događaja. To pitanje daleko je od lakog, jer je od tih događaja proteklo preko šest godina. Većina njihovih učesnika, sem toga, zbog dramatičnih okolnosti nije mogla ni obratiti pažnju na vreme.

Prošle nedelje je tužilac započeo izvođenje dokaza svedoženjima jednog upravnika, jednog lekara i jedne glavne sestre bolnice u Vukovaru (istočna Slavonija, to jest Hrvatska). Ti svedoci uglavnom su govorili o uslovima u bolnici za vreme tromesečne opsade grada (od avgusta do novembra 1991. godine); o mestom granatiranju i bombardovanju bolnice uprkos jasno uočljivom znaku crvenog krsta na njenom krovu i u dvorištu; te, najzad, o događajima od 18. do 20. novembra 1991. godine, koji su opisani u optužnici protiv Dokmanovića (tadašnjeg predsednika vukovarske opštine) i tri oficira bivše JNA.

Dva svedoka – Dragutin Berghofer i Emir Čakalić – ugledali su svog starog poznanika iz Vukovara, optuženog Slavka Dokmanovića, u skladištu na poljoprivrednom dobru Ovčara. Izjavili su da je nosio plavu uniformu ratnog vazduhoplovstva i setili se da je nogama udarao jednog ranjenika. Takođe je jednog dečaka koji je pucao u skladištu udario pravo u glavu napravivši takozvane fudbalske “makaze”. Ne samo što su svedoci prepoznali njega nego je i Dokmanović navodno prepoznao jednog od njih, Emira Čakalića, gradskog sanitarnog inspektora, koji je zajedno s optuženim radio pre rata u Opštini Vukovar. Opazivši ga među pritvorenicima, Dokmanović mu je, kako se u svedoženju navodi, činično rekao: “O, g. inspektore, i vi ste tu”. Na te reči, paravojnici koji su u tom trenutku tukli Čakalića pomislili su da je on policijski inspektor, pa su ga stali još jače udarati.

Druga nedelja februara 1998. godine

Dva bivša člana PMEZ (Posmatračke misije Evropske zajednice) govorili su o tome šta su 20. novembra 1991. godine videli u vukovarskoj bolnici. Dr Jan Schou iz Danske i Peter Krypt iz Republike Češke krenuli su u bolnicu, zajedno s predstavnicima MKCK [Međunarodni komitet Crvenog krsta], s namerom da nadgledaju ugovorenu evakuaciju bolesnika, ranjenika i bolničkog osoblja. Na mostu kod ulaza u grad zaustavili su ih vojnici JNA, čiji im je komandant, optuženi major Veselin Šljivančanin, saopštio da moraju sačekati dok se most ne razminira. Čekali su tu više od dva sata, pa su prispeli u bolnicu nešto pre 11 sati. U njoj su zatekli tek nekolicinu ranjenih civila, koji su im rekli da je JNA odvela sve one za koje je sumnjala da su učestvovali u odbrani Vukovara. Prema ranijim svedoženjima, vojnici JNA pod komandom majora Šljivančanina došli su u bolnicu i u vremenu od 8 do 10.30 sati – upravo dok su predstavnici PMEZ i MKCK čekali “da se most razminira” – odvezli šest autobusa i jedan kamion koji su bili puni ljudi.

Fond za humanitarno pravo

DRAĐEN ERDEMOVIĆ

Nova osuđujuća presuda - umanjenje kazne

5. mart 1998. godine

Sudsko veće II-ter (u sastavu sudija Mumba, predsedavajući, sudija Shahabuddeen i sudija Wang) izreklo je osuđujuću presudu u predmetu Drađen Erdemović. Veće je optuženog, koji se izjasnio krivim po optužbi za povredu ratnih zakona i običaja ("ratni zločin"), jednoglasno osudilo na zatvor u trajanju od pet godina.

Od te kazne odbio se vreme koje je optuženi proveo u pritvoru ICTY od 28. marta 1996. godine (tog je dana sudija Riad potpisao nalog za prebacivanje optuženog s teritorije Savezne Republike Jugoslavije u pritvor ICTY) do dana njegovog prebacivanja u državu u kojoj će izdržavati kaznu.

Dana 29. novembra 1996. godine Erdemović je osuđen na 10 godina zatvora. Optuženi se žalio na osuđujuću presudu, tražeći bilo oslobođenje od optužbe bilo reviziju osude. Izborno veće je 7. oktobra 1997. godine odbilo molbu za oslobođenje odnosno reviziju osude, ali je naložilo da se predmet "uputi drugom sudskom veću, a ne onom koje je osudilo žalioca, kako bi on dobio priliku da se ponovo izjasni": većina od četiri sudije izbornog veća (koje se sastoji od pet sudija) našla je da prvo izjašnjenje krivice, koje je optuženi dao maja 1996. godine, "nije bilo obavešteno" zbog toga što optuženi "nije razumeo prirodu optužbi protiv njega i razliku između alternativnih optužbi (...) Odlučivši da se izjasni krivim za zločin protiv čovečnosti, a ne za ratni zločin, žalilac je izjasnio krivicu za ozbiljnije delo, koje za sobom povlači težu kaznu". Na dan 14. januara 1998. godine Drađen Erdemović izišao je pred Sudsko veće II-ter i izjasnio se krivim po optužbi za povredu ratnih zakona i običaja ("ratni zločin").

OSUĐUJUĆA PRESUDA

1. Izjašnjenje krivice

U skladu s pravilom 62 bis Pravila postupka i dokazivanja (PPD), Sudsko veće najpre je razmotrilo da li je novo izjašnjenje krivice koje je optuženi dao bilo dobrovoljno, da li je bilo nedvosmisleno te da li je postojala dovoljna činjenična osnova za dotično krivično delo i učestvovanje optuženog u njemu. Sudsko veće je zaključilo da je "zadovoljno izjašnjenjem krivice i shodno tome osudilo optuženog".

2. Dokazi

Zatim je Sudsko veće razmotrilo podnesene dokaze i na kraju prihvatilo "kao činjenicu verziju događaja koju su stranke izneli". Sudije su, posebno, konstatovala kako se "optuženi složio s tim da su događaji navedeni u optužnici istiniti, a tužilac da je tačna tvrdnja optuženog po kojoj je on dotična dela izvršio u skladu s naređenjima pretpostavljenih i pod pretnjom smrti".

3. Otečajavajući činilac

Optuženi se nalazio u egzekucionom odeljenju koje je usmrtilo na stotine muslimanskih civila u Bosni starih od 17 do 60 godina, a sam je ubio oko 100 lica: "Bez obzira s koliko je poštenog ustezanja odlučio da u tome učestvuje, on je tokom najvećeg dela tog dana produžio da ubija. Sudsko veće smatra da razmere tog zločina i obim uloge optuženog u njemu predstavljaju otečajavajuće okolnosti (...)".

4. Olakšavajući činovi

Sudsko veće je najpre razmotrilo “*lične prilike*” optuženog, naime njegovu starost (“*sada ima 26 godina... može se popraviti...*”), porodično stanje (“*supruga optuženog je drugog etničkog porekla, a on s njom ima malo dete, rođeno 21. oktobra 1944...*”), vojničke kvalifikacije (“*... bio je običan pešadinac, čiju neopredeljenost ni za jednu etničku grupu u sukobu pokazuje činjenica što je naizmenično bio nevoljan sudeonik*” u oružanim snagama raznih sukobljenih strana), te njegov karakter (“*optuženi je čistite naravi; to potkrepljuju njegovo priznanje i dosledno prihvatanje krivice...*”). Sudsko veće je zatim prešlo na “*prihvatanje krivice*” i “*pohvalilo*” ga: “*prihvatanje krivice znak je poštenja, a za Međunarodni tribunal je važno da ohrabri ljude da iziđu pred njega...*”. Sudije su takođe uzete u obzir dosledno izražavano “*kajanje*” optuženog. Sudije su na kraju odale priznanje stepenu njegove “*saradnje s Tužilaštvom*”: “*saglasno tome su uzete na znanje*” tužilaštvu ocenu da je “*saradnja Dražena Erdemovića bila besprekorna*”. “*Retko se optužba na taj način izražava o optuženom.*”

5. Prinuda

Držeći se odluke žalbenog veća da “*prinuda ne pruža potpunu odbranu...*”, Sudsko veće je prinudu uzelo u razmatranje “*jedino kao olakšavajuću okolnost*”. Prema njegovom zaključku, “*dokazi obelodanjuju da se optuženi suočio s krajnje teškom situacijom. Sudsko veće nalazi da je postojala stvarna opasnost da optuženi bude ubijen ukoliko se ne pokori naređenju. On je dao izraza svojim osećanjima, ali je shvatio da nema izbora: morao je ubijati ili biti ubijen...*”.

6. Dogovor između stranaka o izjašnjenju

Valja podsetiti da su 8. januara 1998. godine, uoči ponovnog izjašnjenja optuženog i pretresa pred izricanje osude, odbrana i optužba predale zajednički predlog da se u obzir uzme njihov dogovor o izjašnjenju. “*Po prvi put se jedan takav dokument podnosi Međunarodnom tribunalu*”, konstatovalo je Sudsko veće: “*iako taj dogovor ni na koji način ne obavezuje Sudsko veće, ono ga je s pažnjom uzelo u obzir pri određivanju kazne koja će se izreći optuženom*”.

7. Politika Sudskog veća pri izricanju kazne

U kazni koju je Sudsko veće odredilo optuženom vodi se računa o “*okolnostima izvršenih ubijanja, s posebnim osvrtom na stepen patnje kojoj su žrtve pokolja bile izložene pre i tokom ubijanja, na sredstva kojima se optuženi služio radi ubijanja, kao i na njegov stav u to vreme (...)*”. Sudije su donele sledeći zaključak: “*Stepen patnje [žrtava] ne može se zanemariti. Ali optuženi... nije izopačeno učivao u onom što je činio*”.

Sudije su takođe odlučile “*da pridaju odgovarajuću težinu spremnosti optuženog na saradnju*”, izjavljujući da je “*razumevanje situacije onih koji... priznaju krivicu važno za ohrabrivanje drugih osumnjičenih ili nepoznatih počinilaca da iziđu pred Tribunal. Sem mandata da istražuje, goni i kažnjava ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava, Međunarodni tribunal ima dužnost da, svojim sudskim funkcijama, doprinese razrešavanju opštijih problema odgovornosti, izmirenja i utvrđivanja istine koja se krije iza zlodela počinjenih u bivšoj Jugoslaviji. Otkrivanje istine je kamen temeljac vladavine prava i bitan korak na putu izmirenja: jer upravo se istinom pročišćavaju etničke i verske mržnje i započinje proces isceljenja (...)* S druge strane, Međunarodni tribunal je sredstvo kojim međunarodna zajednica izražava duboko ogorčenje zverstvima počinjenim u bivšoj Jugoslaviji... te on ne sme izgubiti iz vida tragediju žrtava i patnje njihovih porodica”.

GORAN JELISIĆ (Brčko)

Optužnica i hapšenje

22. januar 1998. godine

Snage SFOR-a su u Bijeljini pritvorile Gorana Jelisića, protiv koga je Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju (ICTY) podigao optužnicu 21. jula 1995. godine. Posle pritvora je Goran Jelisić prebačen u nadležnost ICTY. Optužen je da je početkom leta 1992. godine počinio najteže ratne zločine (uključujući genocid) nad Muslimanima i Hrvatima zatvorenim u logoru Luka u Brčkom (severoistočna Bosna).

U intervjuu holandskom dnevniku NRC novembra prošle godine Jelisić je vojnicima NATO-a uputio izazov da “dođu da ga uhvate ako smeju”, tvrdeći da je spreman za njih te da u automobilu ima 20 kilograma dinamita. Kada su vojnici NATO-a zaista došli po njega, nije ni pokušao da se suprotstavi hapšenju.

Jelisić se u jednoj tački optužnice tereti za genocid, u 18 tačaka za zločine protiv čovečnosti, u 18 tačaka za teška kršenja međunarodnih konvencija i u 19 tačaka za povrede ratnih zakona i običaja. Prema optužnici podignutoj 21. jula 1995. godine protiv njega i Ranka Krišića (koji je još na slobodi), Jelisić je sve te zločine izvršio maja i juna 1992. godine, kao komandant logora Luka, nakon što su srpske snage zauzele Brčko. U to su vreme, navodi se u optužnici, srpske snage konfinirale u Luci, pod nehumanim uslovima, na stotine muslimanskih i hrvatskih muškaraca te nekoliko žena. Pritvorenici su sistematski ubijani, obično hicima izbliza u glavu ili leđa. Islednici i sudski veštaci Tribunala ekshumirali su prošle godine leševe iz masovne grobnice u okolini Brčkog. Rezultati te ekshumacije koristiće se u toku suđenja Jelisiću.

Kvalifikujuće sistematsko ubijanje pritvorenika kao krajnji zločin genocida, optužnica tereti Jelisića za nameru “da uništi bitan ili znatan deo bosanskog muslimanskog naroda kao nacionalne, etničke ili verske grupe”. Jelisić se, kako stoji u optužnici, predstavljao pritvorenicima kao “srpski Adolf” (koji je nadimak ponovo upotrebio pet i po godina kasnije u intervjuu za NRC). U optužnici se, sem za ubijanje “bezbrojnih pritvorenika” koji je identitet nepoznat, Jelisić tereti za ubistvo 16 poznatih lica, četiri slušaj mučenja pritvorenika, kao i za učešće u pljački privatne imovine u vlasništvu lučkih pritvorenika.

U intervjuu za NRC Jelisić je takođe tvrdio kako je njemu i njegovim čuvarima naređeno da nijednog svedoka ne ostave u životu, te kako smatra da je Biljana Plavšić, sadašnja predsednica Republike Srpske, bila zadužena za etničko čišćenje u toj oblasti.

Povlačenje optužbi za kršenje međunarodnih konvencija

26. januar 1998. godine

Tokom prvog izlaska pred Sud Goran Jelisić se izjasnio da nije kriv ni za jednu optužbu koja mu je pročitana. Američki tužilac Teree Bowers najavio je spremnost svoje ekipe da odustane od 18 tačaka teških kršenja međunarodnih konvencija “kako bi ubrzala suđenje”. Ako bi do toga došlo, optužba ne bi morala da dokaže da su navodni zločini u logoru Luka izvršeni u kontekstu međunarodnog sukoba. Taj aspekt Tribunala za ratne

zločine verovatno će se ostaviti za neko značajnije suđenje, na primer Radovanu Karadžiću ili Ratku Mladiću.

5. mart 1998. godine

Tužiteljka je podnela predlog u kojem se traži dozvola za izmenu optužnice protiv Gorana Jelisića. Za mnoga svoja navodna dela Jelisić se kumulativno tereti po članu 2 (“Teška kršenja Ženevskih konvencija iz 1949. godine”), članu 3 (“Povrede ratnih zakona i običaja”) i članu 5 (Zločini protiv čovečnosti”) Statuta Međunarodnog tribunala. Po tački 1 optužnice okrivljeni se takođe tereti za genocid. Shodno *Odluci o predlogu odbrane za međunarodnu nadležnost*, koju je 2. oktobra 1995. godine u predmetu *Tadić* donelo većino, teška kršenja Ženevskih konvencija iz 1949. godine mogu se izvršiti jedino za vreme međunarodnog oružanog sukoba. Otud optužbe po članu 2 Statuta iziskuju da se dokaže međunarodni karakter sukoba, što uključuje komplikovana činjenična i pravna pitanja. Tužiteljka i dalje tvrdi da je sukob bio međunarodnog karaktera. Ona, međutim, smatra da bi povlačenje tih optužbi “*znatno pospešilo sudski postupak*” i stavlja na znanje da zadržane optužbe obuhvataju celokupno navodno krivično ponašanje optuženog.

MARINKO KATAVA, IVAN ŠANTIĆ, PERO SKOPLJAK (Kupreški i drugi - Lašvanska dolina)

Povlačenje optužnice

19. decembar 1997. godine

Sudije Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju odobrile su tužiocu zahtev da povuče optužnice podignute novembra 1995. godine protiv Marinka Katave, Ivana Šantića i Pera Skopljaka. Ta tri lica stavljena su u pritvor Tribunala nakon što su se dobrovoljno predala 6. oktobra 1997. godine. Potom je Tužilaštvo preduzelo dalje istrage, posle kojih se tužilac uverio da *“ne postoji dovoljan osnov za opravdanost njihovog izvođenja pred Sud”*, da optužnice protiv njih treba povući te da se oni *“ni za šta drugo ne terete”*. Stoga je tužilac na dan 18. decembra podneo predloge u kojima od dogovarajućih sudskih veća traži *“da nalože puštanje optuženih na slobodu”*.

U predmetu Marinko Katava (optužnica Kupreški i drugi) iskaz je dao svedok optužbe na suđenju generalu Blaškiću. Svedok je istakao da optuženi nije mogao učestvovati u napadu na Muslimane u Ahmićima jer ga je istog dana u isto vreme video na nekom drugom mestu. Što se Pera Skopljaka tiče (ista optužnica), optužba nije bila u stanju da iznese dokaze na osnovu kojih bi se van svake razumne sumnje utvrdilo da se u vreme napada na muslimanska sela optuženi nalazio na položaju šefa policije u Vitezu. Naprotiv, neki svedoci su na suđenju Blaškiću istakli da je Skopljak otišao s mesta šefa policije pre zločina izvršenih u dolini Lašve. Takođe nije bilo pouzdanih dokaza da je Milan Šantić, predsednik opštine Vitez, imao zaduženje da politički rukovodi vojnim grupama koje su optužene za izvođenje napad u dolini Lašve.

Tužiteljka Louise Arbour podsetila je da je *“merilo dokazanosti prema kojem tužilac podnosi optužnicu na potvrdu formulisano u pravilu 47 u smislu postojanja žrazumnih osnova za smatranje da je osumnjičeni počinio zločin u nadležnosti Tribunala...”*. Ako se u bilo kojem trenutku tog neprekidnog istražnog procesa tužilac uveri da se neka od optužbi ne može dokazati žvan svake razumne sumnje’, što predstavlja merilo na suđenju, dužnost mu je da tu optužbu povuče”.

MILAN KOVAČEVIĆ (Prijedor)

Odbijanje tužiočevog predloga za izmenu optužnice

27. februar 1998. godine

Nakon javnog pretresa pred Sudskim većem II-*bis* (u sastavu sudija Richard May, predsedavajući, sudija Vohrah i sudija Mumba), odbijen je tužiočev predlog da se izmeni optužnica protiv Milana Kovačevića, optuženog za genocid (zajedno sa Simom Drljačom, koji je poginuo odupirući se hapšenju) nad nesrpskim stanovništvom opštine Prijedor.

Odbrana se usprotivila tužiočevom zahtevu pozivajući se na Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, prema kojem se optuženom mora u trenutku hapšenja saopštiti “svaka optužba” protiv njega. Drugi argument koji su izneli branioci – Dušan Vučković i Anthony D’Amato – glasio je da bi odbrani, ukoliko bi tužilac proširio optužnicu s najavljenih 14 tačaka, trebalo najmanje još šest meseci za pripremu početka suđenja, što bi predstavljalo povredu prava optuženog da mu se sudi bez neopravdanog odlaganja.

Sudsko veće je na kraju zaključilo da je “prekasno za izmenu optužnice” te odbilo tužiočev predlog, najavljujući da će svoju odluku naknadno objasniti. To znači da bi suđenje Milanu Kovačeviću moglo otpočet i u aprilu ili maju, čim se dovrši izgradnja druge sudnice.

5. mart 1998. godine

Sudsko veće II-*bis* izdalo je nalog u kojem se počinak suđenja optuženom Milanu Kovačeviću zakazuje za ponedeljak 11. maj 1998. godine u 10 časova.

U četvrtak 5. marta Sudsko veće II-*bis* takođe je objavilo pismenu odluku, prvobitno donesenu 27. februara na sudijskom kolegijumu, o odbijanju zahteva tužioca da mu se odobri izmena optužnice protiv Milana Kovačevića.

Postojeću optužnicu protiv optuženog, koja ga tereti samo po jednoj tački, za sačinništvo u genocidu, potvrdio je jedan sudija Tribunala 13. marta 1997. godine. Optužba je u postupku potvrđivanja optužnice 13. marta 1997. godine prvi put ukazala na svoju nameru da je izmeni, pa je o toj nameri izvestila odbranu posle hapšenja optuženog. Međutim, obim izmena obelodanjen je tek kada su 28. januara 1998. godine predati zahtev za dozvolu izmene i nacrt izmenjene optužnice. U nacrtu izmenjene optužnice nastoji se da se genocidu kao jedinoj ranijoj tački pridoda 14 tačaka koje se odnose na teška kršenja međunarodnih konvencija iz 1949. godine, na povrede ratnih zakona i običaja te na zločine protiv čovečnosti.

Razlozi Sudskog veća za uskraćivanje tužiočevog zahteva:

“(a) Predložene izmene (...) toliko su suštinske da predstavljaju zamenu stare optužnice novom; izmene tih razmera trebalo je izvršiti blagovremenije (a ne gotovo godinu dana posle potvrđivanja optužnice i sedam meseci posle hapšenja optuženog).

(b) Tražene izmene nisu posledica naknadno pribavljenog materijala kojim se nije raspolagalo u vreme potvrđivanja optužnice, a ni sve pridodate tačke nisu obuhvaćene činjeničnim navodima u prvoj optužnici (...) Ostaje činjenica da je optužba znala celokupnu argumentaciju protiv optuženog davno pre no što se on upoznao s njom. (...)

(c) Dozvoliti u ovoj poznoj fazi postupka nešto što je ravno zameni postojeće optužnice novom značilo bi narušiti pravo optuženog da bez odlaganja bude obavešten za šta se optužuje, što bi ga dovelo u nepovoljan položaj u pripremi odbrane. Jidini način da se ispravi nepravilnost prema optuženom sastojao bi se u tome da se braniocima odobri znatno više vremena za pripremu njegove odbrane. (...) Odbrana je naznačila da bi joj za to trebalo još sedam meseci, a taj rok ne izgleda nerazuman. (...)

(d) Optuženi se i dalje nalazi u pritvoru. Njegova molba za privremeno puštanje na slobodu odbijena je. U interesu je pravde da mu se pošne suditi”.

6. mart 1998. godine

Tužilac je predao “najavu namere da podnese molbu za odobrenje žalbe” na gornju odluku Sudskog veća. Ta molba se mora podneti u roku od sedam dana od pismene odluke, a razmatraće je tročlani sudijski kolegijum žalbenog veća.

DRAGOLJUB KUNARAC (Gagović i drugi - Foča)

Optužnica i predaja Tribunalu

4. mart 1998. godine

Optuženi Dragoljub Kunarac predao se Međunarodnom tribunalu i prebačen je u njegovu jedinicu za pritvor. U sredu 4. marta 1998. godine oko 15 časova Kunarac se dobrovoljno predao vojnicima SFOR-a u mestu Filipovići kraj Foče. Za razliku od drugih bosanskih Srba koji su se pre njega predali (Milan Simić, Miroslav Tadić i Simo Zarić), Kunarac je to učinio bez velikog publiciteta, izjavivši jedino da ima “puno poverenje u Tribunal”.

Kunarac je jedno od osam lica imenovanih u prvoj optužnici, podignutoj juna 1996. godine, koja se odnosi na seksualna krivična dela. Ta značajna optužnica (“Optužnica u predmetu Foča”) obuhvata brutalni režim grupnog silovanja, mučenja i robovanja kojem su vojnici, policajci i pripadnici paravojnih grupa bosanskih Srba, uključujući neke iz Srbije i Crne Gore, podvrgavali Muslimanke u Foči i drugde od aprila 1992. do februara 1993. godine. Kako se u optužnici navodi, u razdoblju april–jul 1992. godine opština Foča bila je pod vojskom bosanskih Srba, kojoj su pomagale paravojne jedinice. Vojnici su razdvojili muškarce i žene. Muškarci su većinom pritvoreni u Kazneno-popravnom domu (KP dom) u Foči, jednom od najvećih zatvorskih objekata u bivšoj Saveznoj Socijalističkoj Republici Jugoslaviji. KP dom je jedan od nekoliko zatvorskih objekata koji se pominju u optužnici podignutoj 25. jula 1995. godine protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića. Muslimanske žene, deca i starija lica držani su u pritvoru po kućama, stanovima i motelima u Foči ili okolnim selima, te u privremenim i stalnim sabirnim centrima kao što su Buk Bijela, Fočanska gimnazija i Sportska dvorana “Partizan”. Sem toga, uglavnom paravojne grupe držale su više žena u kućama i stanovima kojima se upravljalo po uzoru na javne kuće.

Mnoge Muslimanke, od kojih se neke imale tek 12 godina, podnosile su nehumane uslove pritvora i bile izvgavane “*ponižavajućim i sramotnim životnim uslovima, brutalnom batinjanju i seksualnim napadima, uključujući silovanja...*”.

Dragoljub Kunarac, takođe poznat pod imenima “Zaga” i “Dragan”, sin Alekse, rođen je 15. maja 1960. godine u Foči. Živeo je u Tivtu, Crna Gora, do napada na Foču aprila 1992. godine. Bio je komandir specijalne dobrovoljačke jedinice sastavljene od neregularnih srpskih vojnika iz drugih krajeva, uglavnom iz Crne Gore. U svojstvu komandira tih vojnika – kako se navodi – Kunarac je bio odgovoran za postupke svojih potčinjenih i znao, ili trebalo da zna, da su oni u njegovom štabu seksualno napadali Muslimanke. Takođe se navodi da je on u svom štabu lično učestvovao u seksualnim napadima na Muslimanke.

Optuženikovo izjašnjenje krivim je dvosmisleno - Sudsko veće ga kvalifikuje kao izjašnjenje nevinosti

13. mart 1998. godine

Pretres s prvim izvoženjem optuženog u predmetu *Tužilaštvo protiv Dragoljuba Kunarca*, prekidan 9. i 10. marta 1998. godine, završen je pred Sudskim većem II (u sastavu sudija Cassese, predsedavajući, sudija May i sudija Mumba). U ponedeljak 9. marta 1998. godine optuženi se izjasnio krivim po tački 41 optužnice, koja ga tereti za silovanje kao zločin protiv čovečnosti. Na dan 13. marta, kao što predviđa pravilo 62 bis, Sudsko veće ispitalo je optuženog kako bi se uverilo da je izjašnjenje, *inter alia*, nedvosmisleno. Sudsko veće je našlo da optuženi ne namerava da se izjasni krivim po istim i svim

injenim navodima koje je tužilac izložio u optužnici. Štaviše, Sudsko veće je našlo da optuženi ne doživljava svoje kriminalno ponašanje kao inilac u sklopu rasprostranjenog ili sistematskog napadanja muslimanskog stanovništva Foče na diskriminatornim osnovama, što zločin protiv čovečnosti pravno iziskuje. Sledstveno tome je *Sudsko veće u ime optuženog dalo izjašnjenje nevinosti.*

Pravilo 62 *bis*: Ako se optuženi izjasni krivim (...) a Sudsko veće se uveri (i) da je izjašnjenje krivice dato dobrovoljno; (ii) da je izjašnjenje krivice nedvosmisleno; (iii) da postoji dovoljna injena osnova za zločin i učešće optuženog u njemu, bilo na temelju nezavisnih indicija ili odsustva svake materijalne nesaglasnosti stranaka o predmetnim injenicama, Sudsko veće može naći da je optuženi kriv i naložiti sekretaru da zakaže pretres pred izricanje osude.

ZORAN KUPREŠKI I OSTALI
(Lašvanska dolina)

Odbijanje predloga za privremeno puštanje optuženih na slobodu

15. decembar 1997. godine

Sudsko veće II (u sastavu sudija Antonio Cassese, predsedavajući, sudija Richard May i sudija Florence Mumba) odbilo je predloge za privremeno puštanje na slobodu koje su 14. i 27. novembra 1997. godine podnela šestorica optuženih (Zoran Kupreški, Mirjan Kupreški, Vladimir Šanti, Drago Josipović, Marinko Katava i Dragan Papić). Sudsko veće je smatralo da se za nalažanje privremenog puštanja na slobodu optuženih moraju zadovoljiti četiri merila. Oni moraju dokazati da za to postoje izuzetne okolnosti, da će izaći na suđenje ako budu oslobođeni te da neće predstavljati opasnost za žrtve, svedoke ili druga lica. Mora se, uz to, čuti i mišljenje zemlje domaćina.

Primenjujući ta merila na šestoricu optuženih, sudije su ustanovile sledeće: “Status ‘porodičnog čoveka’ ne podrazumeva nikakve izuzetne okolnosti; dobrovoljna predaja optuženih i njihov podređeni položaj (nasuprot licima na komandnom položaju) ne jemče da će oni izaći na suđenje; a činjenica što optuženi sada imaju iskaze nekih svedoka *žpovećava rizik ometanja pravosudnog toka*”.

SFOR pritvorio dva optužena lica

18. decembar 1997. godine

SFOR je pritvorio dva lica koja je optužio Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju (ICTY). Ti optuženi su Vlatko Kupreški i Anto Furundžija.

Vlatko Kupreški jedan je od optuženih imenovanih u optužnici “Kupreški i drugi”, koju je ICTY podigao 10. novembra 1995. godine posle istrage Tužilaštva o “*proganjanju muslimanskog stanovništva u Bosni na političkim, rasnim i verskim osnovama*” u oblasti doline Lašve (srednja Bosna) 1993. godine. Po toj optužnici je Kupreški u pomenuto vreme bio vojnik HVO, oružanih snaga hrvatske zajednice Herceg-Bosna. On je navodno učestvovao u “*protivzakonitom napadu na civilni čivalj i pojedine stanovnike sela Ahmići*” te u “*otvaranju vatre...pred njegovom kućom*” na muslimansku porodicu Pezer, koja je bila u bekstvu. Kupreški se u tri tačke optužnice tereti za teška kršenja međunarodnih konvencija (protivzakonito i obesno uništavanje imovine neopravdano vojnim potrebama, namerno ubijanje, namerno izazivanje velike patnje ili ozbiljnih telesnih odnosno zdravstvenih oštećenja), a u druge tri za povrede ratnih zakona ili običaja (napad s umišljajem na civilno stanovništvo i obesno razaranje jednog sela, ubistvo, svirepo postupanje prema civilima). Kupreški je rođak Zorana i Mirjana Kupreškića, koji su imenovani u istoj optužnici i koji su se 6. oktobra 1997. godine predali Tribunalu.

Anto Furundžija je predmet optužnice koju je 10. novembra 1995. godine potvrdila sudija Gabrielle Kirk McDonald; na tužioćev zahtev, ona je takođe naložila da se ta optužnica ne objavljuje. Međutim, u skladu s praksom koja se razvila od razmeštaja međunarodnih snaga u Bosni, njima je u datom trenutku dostavljen prepis optužnice. U optužnici se pominju i napadi snaga hrvatske zajednice Herceg-Bosne na sela “*poglavito nastanjena bosanskim Muslimanima u dolini reke Lašve*” (srednja Bosna) 1993. godine. Prema optužnici, Furundžija (rođen 8. jula 1969. godine u Travniku) komandovao je u to vreme grupom specijalnih snaga u okviru HVO, koja je nosila naziv “Džokeri”, i delovao iz štaba “Džokera” (takozvanog “Bungalova”) u Vitezu. On se tu nalazio 15. maja 1993. godine, ili približno u to vreme, da bi ispitao dva zatvorenika koje je

maltretirao jedan drugi pripadnik “Dokera”. U Furundžijinom prisustvu jedna zatvorenica je seksualno napadnuta, ali Furundžija nije preduzeo ništa da to spreži ili prekrati. Jedna tačka optužnice tereti Furundžiju za teško kršenje Ženevskih konvencija (mučenje ili nečovečno postupanje), a dve za povrede ratnih zakona ili običaja (mučenje i nasilje nad ljudskim dostojanstvom, uključujući silovanje).

Fond za humanitarno pravo

VESELIN ŠLJIVANČANIN, MILE MRKŠIĆ I MIROSLAV RADIĆ
(Mrkšić i drugi - Ovčara)

Nalozi Tribunala vlastima SR Jugoslavije

31. decembar 1997. godine

Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju dostavio je ambasadi Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) uoči Nove godine dva naloga koja je 19. decembra 1997. izdalo jedno sudsko veće. Ta dva naloga tiču se Mileta Mrkšića, Miroslava Radića i Veselina Šljivančanina, tri oficira bivše JNA optužena 7. novembra 1995. godine zbog navodne odgovornosti “za masovno ubijanje na Ovčari kraj Vukovara, Hrvatska, približno 200 Hrvata i drugih lica nesrpske nacionalnosti, koji su 20. novembra 1991. godine odvedeni iz vukovarske bolnice”. Prvi nalozi za hapšenje, dostavljeni SRJ 8. novembra 1995. godine, i međunarodni nalozi za hapšenje izdati 3. aprila 1997. godine nisu izvršeni.

Tako se trojica optuženih još uvek nalaze na slobodi, za razliku od njihovog saoptuženika Slavka Dokmanovića, koji je u pritvoru Tribunala od 27. juna 1997. godine i kome je suđenje otpočeti u ponedjeljak 19. januara 1998. godine. S obzirom na skorost tog suđenja, Tribunal je izdajući pomenuta dva naloga preduzeo “da obavesti optužene Mileta Mrkšića, Veselina Šljivančanina i Miroslava Radića kako je u njihovom interesu da se dobrovoljno predadu i da im se sudi istovremeno s optuženim Slavkom Dokmanovićem”.

U prvom se nalogu traži da se svakom od trojice optuženih (Miletu Mrkšiću, Veselinu Šljivančaninu i Miroslavu Radiću) “lično uruči” primerak optužnice, tekst prava osumnjičenog i prava optuženog, kao i tužilačko obaveštenje.

U obaveštenju tužilac poziva tri oficira “da se odmah predadu Tribunalu” kako bi mogli izići pred Sud istovremeno s Dokmanovićem i odgovoriti na optužbe podignute protiv njih. Te optužbe odnose se na njihovu odgovornost za “masovno ubijanje na Ovčari kraj Vukovara, Hrvatska, približno 200 Hrvata i drugih lica nesrpske nacionalnosti koji su 20. novembra 1991. godine odvedeni iz vukovarske bolnice”.

Propuste li, međutim, priliku da se predadu pre početka suđenja Dokmanoviću, moraju se suočiti s dve moguće posledice održavanja novog suđenja:

“(1) Tužilac može zahtevati od Sudskog veća da prepise iskaza svedoka na suđenju Slavku Dokmanoviću prihvatiti kao dokaze na suđenju vama, bez potrebe ponovnog ličnog prisustva svedoka.

(2) Tužilac takođe može zahtevati od Sudskog veća nalaz da ste se vi, ne iziživši dobrovoljno pred Tribunal na prethodnom suđenju, odrekli svakog prava na to da pomenuti svedoci optužbe dadu usmene iskaze u vašem prisustvu, kao i prava na to da iste ispitate ili da ih neko u vaše ime ispita”.

U drugom nalogu se od SRJ zahteva “preduzimanje potrebnih koraka kako bi se osiguralo objavljivanje jednog oglasa u visokotiražnom listu na teritoriji SRJ”. Taj oglas sadrži pomenuto tužilačko obaveštenje.

DUŠAN TADIĆ

**Nalog Republici Srpskoj da omogući braniocima kontakt sa svedocima
2. februar 1998. godine**

Italbeno veće (u sastavu sudija Shahabuddeen, predsedavajući, sudija Cassese, sudija Wang, sudija Nieto Navia i sudija Mumba), koje razmatra predmet Tadić, izdalo je nalog Republici Srpskoj. Republici Srpskoj se nalaže da do 2. marta obavesti Tadićeve zastupnike o tome “gde se tačno nalaze” potencijalni svedoci te da “iskoristi sve što joj je na raspolaganju kako bi omogućila zastupnicima” da s potencijalnim svedocima “neometano razgovaraju i uzmu od njih izjave”.

Izdavanje obavezujućeg naloga, kojim Tribunal praktično štiti optuženog od nesaradnje zemlje u kojoj je on državljanin, tražili su Tadićevi branioci Milan Vujin i R.L. Livingston u pokušaju da nađu nove svedoke koji će potvrditi njegov alibi.

Vujin i Livingston su tvrdili u pretresu vođenom pred italbenim većem 22. januara da vlasti u Prijedoru nisu otele saradnju s prethodnom, holandsko-britanskom ekipom branilaca, ali da oni sada imaju obećanje predsednice Republike Srpske Biljane Plavšić kako će im se obezbediti pristup svedocima i dokumentima.

Pokazalo se, međutim, da obećanja Plavšićeve ne vrede mnogo u Prijedoru, gde je Karadžićeva nacionalistička frakcija još na vlasti, te su Vujin i Livingston bili prisiljeni da se obrate Tribunalu i zatraže zaštitu od opstrukcije pravde, koju prijedorske vlasti uporno vrše na štetu svog građanina Duška Tadića.

**MIROSLAV TADIĆ I MILAN SIMIĆ
(Miljković i drugi - Bosanski Šamac)**

Dobrovoljna predaja Tribunalu

14. februar 1998. godine

Dva optužena bosanska Srbina, Miroslav Tadić (60) i Milan Simić (40), predala su se snagama NATO-a i američkim diplomatima u Bosanskom Šamcu, na severoistoku Republike Srpske. Njihova dobrovoljna i безусловna predaja predstavlja prvu predaju optuženih iz Republike Srpske. Zajedno s još četiri lica, Tadić i Simić optuženi su jula 1995. godine zbog svoje navodne uloge u etničkom čišćenju Bosanskog Šamca. Do 1991. godine u tom gradu je živelo 17.000 Hrvata i Muslimana. Početkom maja 1995. godine, kako stoji u optužnici, ostalo ih je manje od 300.

Milan Simić, rođen 1958. godine, ekonomist po struci, bio je pripadnik četvrtog odreda, a posle 17. aprila 1992. postao je predsednik Izvšnog odbora Skupštine opštine Bosanski Šamac. U optužnici se kaže da su Simić i nekolicina drugih juna 1992. godine zlostavljali pritvorenog bosanskog Muslimana Muhameda Bicića “više puta ga udaraju i gvozdanim polugama i nogama od stolica”. Tim radnjama je, po rečima tužioca, Simić “izvršio ili na drugi način potpomogao i podstrekao” teško kršenje Ženevskih konvencija (namerno pričinjavanje velike patnje), povredu ratnih zakona ili običaja (svirepo postupanje) i zločin protiv čovečnosti (nečovečna dela).

Miroslav Tadić (poznat i pod imenom Miro Brko), rođen 1937. godine, iz opštine Odžak, bivši nastavnik, vodio je u Bosanskom Šamcu kafić “AS” i bio zamenik Sima Zarića u četvrtom odredu (jedinica srpske teritorijalne odbrane). Posle 17. aprila 1992. godine Miroslav Tadić postao je predsednik “Komisije za razmenu” u Bosanskom Šamcu. Optužen je da je u tom svojstvu “učestvovao u planiranju i pripremi protivzakonite deportacije i prisilnog premeštaja na stotine bosanskih Hrvata i Muslimana, uključujući žene, decu i starije ljude, iz njihovih domova u opštini Bosanski Šamac u druge zemlje ili u krajeve Republike Bosne i Hercegovine koji nisu bili pod kontrolom srpskih snaga”. Takozvane komisije za razmenu obrazovane su kako bi se etničkom čišćenju dao privid zakonitosti: nesrpsko stanovništvo nije “proterivano”, već “dobrovoljno i humano razmenjivano”, obično po potpisivanju dokumenata u kojima se ta lica “dobrovoljno” odriču kuća, stanova, zemlje i druge imovine koju nisu mogli ili smeli da ponesu sa sobom prilikom “razmene”, to jest izgnanstva. Tadić je optužen za teško kršenje Ženevskih konvencija (protivzakonita deportacija i premeštaj) te za zločin protiv čovečnosti (deportacija).

17. februar 1998. godine

Posle početnih izjašnjenja nevinosti, optuženi su odjednom, sasvim neočekivano, izrazili bezgraničnu zahvalnost najpre američkim diplomatima i pripadnicima snaga NATO-a, “koji su nam omogućili da dođemo ovamo bez ikakve prinude”; zatim holandskoj policiji koja ih je sačekala na aerodromu; pa osoblju jedinice za pritvor, stražarima iz Ujedinjenih nacija i celokupnom osoblju Tribunalu, “koje je korektno postupanje bilo za nas prijatno iznenađenje”. Miroslav Tadić posebno je zahvalio vozačima i stražarima iz Ujedinjenih nacija, koji su ih, na putu ka jedinici za pritvor, provezli kroz grad, a njemu se ovaj “mnogo dopao”. Onda je najavio da će od holandskih vlasti tražiti azil kada ga Tribunal pusti na slobodu!

Prvi izlazak Simića i Tadića pred Sud bio je još neobičajni zahvaljujući doprinosu tužiteljke Nancy Patterson. Ona je obavestila Sud da će optužba blagonaklono gledati

na mogući zahtev odbrane da se optuženi Simić privremeno pusti na slobodu. Dodala je da je stav optužbe prema tom pitanju isključivo motivisan zdravstvenim stanjem optuženog, jer ni u jedinici za pritvor ni u samom sudu nema odgovarajućih uslova za smeštaj lica koje je u invalidskim kolicima.

Zahvaljujući “optužbi na predusretljivosti” s neskrivenom notom cinizma, Simićev branilac, beogradski advokat Igor Pantelić, izjavio je da je po mišljenju odbrane “u ovom trenutku suviše rano za podnošenje tog zahteva”. Pošto je Pattersonova odgovorila da ga ni sama neće podneti, Simić ostaje u jedinici za pritvor u Sheveningenu uprkos blagonaklonosti optužbe.

Fond za humanitarno pravo

SIMO ZARIĆ
(Miljković i drugi - Bosanski Šamac)

24. februar 1998. godine

Optuženi bosanski Srbin Simo Zarić prijavio se vlastima Republike Srpske. Vlasti su ga, pod američkom diplomatskom pratnjom, izručile SFOR-u, a ovaj je organizovao njegovo prebacivanje u Hag.

Obraćajući se zapadnim medijima, Zarić je tvrdio da odlazi u Hag ne samo da bi odbranio sebe nego i da bi pokazao prstom na one koji su stvarno odgovorni za kampanju terora i “etničko čišćenje” Bosanskog Šamca 1992. godine. U izjavama za domaće medije, međutim, Zarić je govorio da se predaje kako bi pred Tribunalom “branio srpski narod, a ne sebe”. Lako može biti da se ta dva objašnjenja uzajamno dopunjavaju. Individualizujuć i krivicu upiranjem prsta, on bi svoj narod mogao osloboditi kolektivne krivice koja je na njega pala. Individualizacija krivice predstavlja glavno sredstvo Tribunala u procesu izmirenja.

Simo Zarić, rođen 25. jula 1948. godine, iz Donje Dubice, opština Odžak, bivši je šef policije Bosanskog Šamca i agent Službe državne bezbednosti (SDB); on je od 1. januara pa bar do 31. avgusta 1992. godine organizovao i nadgledao jedinicu srpske teritorijalne odbrane isprva poznatu pod nazivom četvrti odred, a kasnije pod izmenjenim nazivom 5. bataljon 2. posavske brigade. Zarić je optužen 21. jula 1995. godine, zajedno s Milanom Simićem i Miroslavom Tadićem (koji su se dobrovoljno predali 14. februara 1998) i još tri lica (i dalje na slobodi), za navodno učestvovanje u “*kampanji terora*” koju su 1992. godine srpske vojne i paravojne snage iz Bosne i drugih oblasti preduzele protiv bosanskih Hrvata i Muslimana nastanjenih u opštini Bosanski Šamac. U optužnici se navodi da je “*1991. godine u opštini Bosanski Šamac izvršeno gotovo 17.000 bosanskih Hrvata i Muslimana od ukupno oko 33.000 stanovnika. Početka maja 1995. godine u njoj je ostalo manje od 300 bosanskih Hrvata i Muslimana*”.

Od Zarića se pri njegovom prvom izvođenju pred Sud jedino tražilo da se formalno izjasni o tačkama optužnice. Kao što se i očekivalo, on se izjasnio nevinim po obe njene tačke, u kojima se njegovo učestvovanje u “etničkom čišćenju” Bosanskog Šamca kvalifikuje kao teško kršenje međunarodnih konvencija i kao zločin protiv čovečnosti.